Ədəbiyyat qəzeti

Limb və alidada

Hekayə

Səfər ALIŞARLI

Ordudan təzə qayıtmış adama hərbi qadağalardan kənarda hər şey asan görünür. İki illik təpik döyməkdən, gündə bir stəkan bulanıq kisel içməkdən bezmiş və sanki son nəfəsində oraları tərk edərək azadlığa qovuşmuş cavan adama elə gəlir ki, gen dünyanın bütün qapıları taybatay açılıb onu gözləyir. Halbuki gözləyən yalnız doğma evin qapısıdır, başqa qapılar açılar da, açılmaz da... İlqar o qapılardan birinin qarşısına şəhər camaatını özünə tamaşa etmək üçün bağa-bağçaya çıxarmış işıqlı, güllü-çiçəkli may gününün içindən keçib gəlmişdi. Qəsdən səyəllənə-səyəllənə gəlmişdi ki, nizami sıra yerişinin mülki həyatda qara qəpiyə dəyməz salak vərdişlərini canından bir az da çıxarsın və bununla özünün yeni mühitə alışmasını tezləşdirsin. Bəlkə də günəşli may hənirində tanış şəhərin köhnə küçələrindən, bağ-bağçalarından kefi istəyən kimi keçməklə bu nailiyyətini xeyli artırmışdı, amma azı üç metr hündürlüyündə ağappaq qapının bayaqdan bəri bircə dəfə də açılmaması nəsə bəri başdan ləzzət eləmirdi. Üç yerlik sərt kinoteatr skamyasında tək oturmuş İlqar sanki seansa vaxtından çox tez gəlmişdi və darısqal dəhlizdə kimsənin görünməməsi filmin ümumiyyətlə, nümayiş olunacağına onun azadlıq havasından hələ doymamış gənc ürəyində sızıltılı şübhələr oyadırdı.

Qapının arxasında oturmuş şöbə müdiri Qurbanovla əsgərlikdən öncə İlqar başqa idarədə işləmişdi, indi sorağına gəlmişdi ki, mümkün olsa, yenidən bir yerdə çalışsın. İlqarın ürəyində Qurbanova qarşı köhnə tanış rəğbəti onların arasındakı uca yaş səddini keçə bilməsə də, hərdən bu səddin dəlmə-deşiyindən boylanmaqdan çəkinmirdi. Əslində isə o, Qurbanov üçün darıxmışdı, çünki müstəqil həyata qədəm qoymuş İlqarın bu şəhərdə xətti-xalı və hüsnü-camalı üçün darıxmağa başqa adamı yox idi.

İlk dəfə ekspedisiyada görüşəndə Qurbanov onu icraçıların, fəhlələrin, sürücülərin və təcrübə keçməyə gəlmiş tələbələrin arasından sanki dimdiyində götürüb kənara qoydu və nazik dodaqlı yekə ağzı boyu ehtiyatla gülümsündü. Neçə günüydü onların üzünə kimsə gülümsünmürdü, əksinə, özünü böyük və kiçik rəis sayan hər kəs onlara zəhmli görünməyə çalışırdı. Və qısa tanışlıqdan sonra Qurbanov konkret onun doğulduğu yerlərin kişilərinin çox da uzaq olmayan keçmişi haqda kinayəli eyhamla belə dedi: "Qarayaylağın köhnə kişiləri bilirsən nə deyirdilər? Adam içinə çıxan kimi lovğa-lovğa belə öyünürdülər: dünən getdim bazardan bir girvənkə erkək əti aldım apardım, külfət doyunca yedi, bığımın da yağı hələ getmiyib!" Əlini olmayan bığlarına ləzzətlə çəkən Qurbanov ona yarıpıçıltı tonallığında mühəndis dəqiqliyi ilə izah elədi ki, bir girvənkə indinin təxminən dörd yüz qramıdır. Qurbanov əksər qarayaylaqlılar kimi ucaboy, qara adam idi, amma ağappaq dişləri və rusca gözəl danışmağı onun qarayaylaqlılara bənzərliyini azaldırdı ki, artırmırdı. Elə oradaca məlum oldu ki, ekspedisiya rəisinin müavinidir, Moskvada institut bitirib və buradakı rusların çoxu kimi o da Uzaq Sibir meşələrində icraçı işləyib. Miqyası təsəvvür eləyəndə İlqarın qarayaylaqlılar haqqında azalanı yenə çoxalana doğru yüksəldi.

Ekspedisiya Muğana təzə gəlmişdi, vəzifəsi əkinə yararsız şoran çöllərin xəritəsini çəkmək idi. Amma baş məskunlaşma qərargahı olaraq dəmiryolu stansiyasının yaxınlığındakı betonçular qəsəbəsinin eynitipli ikimərtəbəli evlərinə yerləşdirilmişdi və Muğanın əkinə yararsız şoran çölləri hələ buradan görünmürdü. Hər biri iki tələbə almış icraçılar çöllə döyüşə çıxmaq üçün hazırlıq işləri ilə məşğul idi. Onların bəziləri birbaşa xəritəsi çəkiləcək sahələrə, ya da oralara yaxın kəndlərə köçməyə hazırlaşırdı ki, hər gün uzaq yolu toz-torpağın içində gedib-gəlməsinlər. Qurbanov yenə gəlib onu balkonda gitara dınqıltısına oxuyan tələbələrin içindən dimdiyində götürdü və dedi ki, çölə getmək lazımdır.

- Kimin briqadasına veriblər səni? - Maşına oturandan sonra Qurbanov ondan soruşdu.

- Smirnovun, - o, ağızucu cavab verdi.

- Niyə mızıldanırsan? - Qurbanov kabinənin darısqallığında dönüb onun üzünə baxdı. - Xoşuna gəlmir Smirnov?

- Yox, niyə ki! - o dedi və ikigünlük tanışlıqda Smirnovun ona münasibətində qüsur görmədiyini özü üçün bir daha müəyyənləşdirdi.

- Necə oldu bu sənəti seçməyin? - Qurbanov bir azdan sanki bekarçılıq üzündən soruşdu. Rəis müavini nəsə indi ona ilk tanışlıqdakından sərt görünürdü.

- Bilmirəm, "təsadüf" də demək olar, - o yenə mızıldandı, təfərrüatı danışmağa nədənsə çəkindi.

Qurbanov ilk tanışlıqdakı əhvalda olsaydı, bəlkə də nəyin badına getdiyini ona danışardı. Yoxsa üç kişinin susa-susa yol getməsi özlüyündə yaxşı əlamət deyil. Əlbəttə, danışa bilərdi. Deyərdi ki, texnikumda sənədləri qəbul edən qız başqa ixtisaslara normanın dolduğunu bildirəndən sonra çöllərdə, dağlarda xəritə çəkməyi necə romantikcəsinə təsvir etdisə, o razılaşdı. Bu razılığa qız məmnunca gülümsündü, ağappaq, incə barmaqları arasında oynatdığı qələmlə iri hərfləri muncuq kimi düzərək qovluğun üstünə "Topoqrafiya" sözünü yazdı və sənəd qəbulunun son günü olduğu üçün əsl qırğın yaşanan zalda butulkadan süzdüyü yarım stəkan mineral suyu sanki təşəkkür əlaməti kimi ona verdi. O isə özünə bilavasitə aid edilən, indiyədək eşitmədiyi yeni sözün hüsnündən doymadan bu qızın xətti ilə yazılmış bütöv bir vərəq məktubu oxumağın xoşbəxtliyini təsəvvür eləməyə çalışdı və məhdud fantaziyasının iyul bürküsündə suyu harasına içdiyini də bilmədi. Bütün yol boyu ürəyinə dolmuş şübhələrlə didişə-didişə özünü qınadı ki, bir stəkan suyun badına getdin, İlqar! İmtahanları verəndə də gözləri qapıda qalmışdı ki, indicə içəri girib onun qiymətini vərəqə məhz həmin gözəl xətlə o yazacaq, çünki ikinci elə gözəl xətt bu şəhərdə çətin ki, tapılardı. Amma gəlmədi, nə birinci imtahana gəldi, nə də ikinciyə... Elə bil yer üzünə onun sənədlərini qəbul etmək üçün xüsusi göndərilmiş bir mələkdi, öz işini asanlıqla yerinə yetirəndən sonra yenə göylərə çəkilib qeyb oldu, bir daha görünmədi. Aldığı "4"-lərin kağızda yazılışı İlqara çox solğun və təsirsiz göründü, belə qətiyyətsiz səliqə ilə yazılmış qiymətlərlə onu texnikuma qəbul eyməyəcəklərini də fikirləşdi, amma elədilər. Sanki geodeziya elmi elə onun məəttəliymiş!..

Qurbanova deyə bilərdi ki, çöllərdə böyüyüb, qoyun-quzu otarıb, ot biçib, saman yığıb, orada işləyən arvadların, kişilərin oxuduğu nəğmələrə qulaq asıb, olub ki çöldə gecələyib, ulduzları görüb, Arazın səsini eşidib... Hətta şeir də yazıb. Bir sözlə, deyə bilərdi ki, bütün bunlara görə çöl onun ruhuna doğmadır, çölü sevir. Demədi, fikirləşdi ki, hələ qarşıda altı aylıq təcrübə müddəti durur, qismət olsa, başqa vaxt danışar. Ümumiyyətlə, bunları Qurbanova deməyə ehtiyacmı varıydı, Qurbanov özü o çöllərdə böyüməmişdimi?!

Maşın təzə, sürücü cavan oğlandı. Dediyinə görə, gecə səhərədək belə maşını həyətdə yatırtmaq günah sayılmalı və bu günahın davamlı təkrarlanmaması üçün Qurbanov həftədə, on gündə bir imkan verməliydi ki, o, şəhərə mal vursun. Qurbanov o barədə nəinki danışmaq, heç eşitmək belə istəmədiyini göstərmək üçün çantasından xəritəni çıxarıb "Aşir"in yolunu izləməyə başladı. "Aşir" siqnal qülləsinin adıydı, Qurbanov ora bucaq ölçməyə gedirdi.

Xeyli gedəndən sonra qonşu rayon mərkəzini keçən kimi Qurbanov maşını çöl yoluna çıxardı. Söyüdlü arx boyu tez-tez əyilən çınqıllı yol, nəhayət, körpünü keçib kollektorun uca dambası üstündə birdən qurtardı. Elə bil taxtanın başını mişarla kəsib xeyli aşağı atmışdılar: orada maşın təkərlərinin saldığı qoşa cığır böyürtkən basmış dambanın ətəyindən yetim uşaq kimi sallana-sallana sanki çölün vəhşi dərinliyinə doğru zorla gedirdi. Enməzdən öncə Qurbanov başını pəncərədən çıxarıb, ilğımın arxasında kölgə kimi oynamağa başlamış uzaq qüllənin qaraltısını sevinclə göstərdi.

- Odeey, "Aşir"!

"Aşir" qülləsinin böyüklüyü onun ən yüksək kateqoriya koordinat sisteminə aid olduğunu göstərirdi: dünyada sədd-sərhəd tanımayan o sistem birbaşa Qrinviç meridianına söykənir, Yerdə qalan, tədricən kiçilə-kiçilə yer kürəsinin hər kvadratmetrini əhatə edən bütün başqa koordinat sistemləri ondan törəyir.

Amma "Aşir"ə çatmaq üçün bakılı balasının üstüçadırlı təzə "Qaz-51"i cilətu, yosun və qamış basmış axarsız kollektorlar boyunca dambaların altı-üstü ilə uzun-uzadı fırlanaraq yeganə körpünü tapmaq əndişəsində bir saat da atılıb-düşdü.

- Xəritə köhnədi, bu kollektorların hamısı sonradan necə gəldi çəkilib, - Qurbanov şoran çölün düzündə sürücünü azdırmasına haqq qazandırmağa çalışdı.

- Ala, belə maşını bu çöldə məhv eləyərlər?! - sürücü öz arzularından ayrılmadan donquldanırdı. Bəlkə də çölün düzündə sürücüyə bütün bu yerölçmələr, durbinli alətlər, yataq kisələri, "raskladuşkalar", su bidonları, yalnız real iş üzrə hesablnan konkret aylıq maaş və çöl pulu ilə birlikdə hələlik sınıb dağılmamış təzə oyuncaq kimi görünürdü, amma bunun gec, ya tez mütləq sınıb dağılacağına və heyif ki, onda maşının da köhnəlib əldən düşəcəyinə, şəhər uşağı hamıdan artıq əmin idi.

Maşının təzəliyinə baxmayaraq, çöl yolunun tozu altdan kabinəyə dolurdu. İlğım getdikcə tündləşir, susuzluq öz qəti hökmünü tozla bərabər içəri dürtürdü. Qurbanov isə elə bil bunların heç birini görmür, hiss etmir, yalnız "Aşir"ə çatmağın arzusu ilə ətrafa dörd gözlə baxırdı.

Yaxından "Aşir" qülləyə yox, şalbandan düzəldilmiş dağ maketinə oxşayırdı: çöllərdə geodezistlərin gördüyü işlərin ciddiliyindən hər kəsə xəbər verən bu möhtəşəm qüllə nə vaxtsa kimlər tərəfindənsə tikilmişdisə, hələ dururdusa və indiyədək ağac-ağac sökülüb oğurlanmamışdısa, deməli, məsələ heç də sadə deyildi. İllərin qar-yağışı, dağıdıcı günəş istisi "Aşir"i qocaltmışdı. Dəmir skoblarla bir-birinə calanmış şalbanların çat-catlağına əl girərdi. Bu əldən-ayaqdan uzaq çölün düzünə nadir göy cismi kimi düşmüş "Aşir" əyri-üyrü yulğunlarla, qaysaq bağlamış şor torpaqla, çökəklərdə sozalan ot-alaf və tikanlarla müqayisədə o qədər yad, kimsəsiz və baxımsız görünürdü ki, sanki dindirsən, min yerindən qan-yaş töküb ağlardı. Amma axıb gedən həyatında çox vacib nəyisə gözləyirmiş kimi, elə bil bütün gücünü toplayıb qamətinin düzlüyünü qoruyurdu, sanki bilirdi ki, uca başının yerdəki nöqtənin üzərindən azacıq yana əyilməsi onun sonudur. Hələ ki durmuşdu, bəlkə də bütün Muğanda ondan hündür nəsə tapmaq qeyri-mümkün idi.

Qurbanov teodolit qutusunu götürüb nərdivanla yuxarı qalxmağa başladı. Belə çıxırdı ki, İlqar da onun arxasınca sözsüz-söhbətsiz ora dırmaşmalıdı. Qurbanovun ağırlığı altında yırğalanan şalbanlar o qədər də zəif və tabanasız görünmürdü, amma nərdivan nisbətən nazik ağaclardan düzəldildiyinə görə çürümüşdü. Və canını dişinə sıxıb bu ləngərli yüksəkliyi yavaş-yavaş qalxan İlqarı yuxarıda nərdivandan da betər bir sürpriz gözləyirdi. Ora çatanda İlqar hiss elədi ki, qorxudan susuzluğu unudub, amma boğazı, içi-içalatı qupquru quruyub, üstəlik zəhrimar qüllənin ən yuxarı, sürahili çardağı da aşağıdakından qat-qat artıq ləngərlənir. Hətta sürücü də bu ləngəri hiss edib maşını dalı-dalı verərək qüllədən xeyli aralandı ki, xatadan-beladan kənar olsun. İlqar qülləni qalxınca Qurbanov bircə kəlmə də danışmadı, heç yuxarıdan aşağı baxmadı da. Yalnız yuxarıda Qurbanov ona az-çox etibarlı görünən küncü göstərib tapşırdı ki, orada otursun və tərpəşməsin.

Burada asta meh də vardı və xəritəyə diqqətlə baxmağına mane olan bu meh Qurbanovu, deyəsən, əsəbiləşdirirdi.

Qurbanov hər bucağı iki-üç də-

fə ölçməyə məcbur idi: "Aşir"in zəif meh altında belə yırğalanması bucağı birdəfəyə dəqiq ölçməyə imkan vermirdi. Qurbanov teodolitin durbinini lazımi nöqtəyə tuşlayıb gözləyirdi, meh sanki nəfəs dərmək üçün bircə anlığa dayananda, tez vinti burub gözünü okulyardan çəkir, sonra artıq yırğalanmanın amplitudasından asılı olmayaraq, vintlə bağladığı limbdən bucağın ölçüsünü dərəcə, dəqiqə və saniyə dəqiqliyi ilə ucadan səsləndirirdi ki, İlqar onları jurnala yazsın. Limb və alidada. Biri üfüqi bucaq üçün, o biri şaquli. Hər ikisini hələ texnikumdan xoşlamırdı, çünki ətrafında uşaqların daim basabas saldığı köhnə təlim alətlərində yan gözlük zərrəbinlərindən dairələrin paslı dərəcə ştrixlərinə baxmaq, baxıb da oradakı ölçünü tam dəqiqliyi ilə görmək müşkül iş idi. Elə bil dumanlı qapı gözlüyündən çölə baxırdın və gördüyün öz bulanıqlığı ilə səni görmədiyindən daha çox pərişan edirdi. Qurbanovun teodoliti müasirləşdirilmişlərdən idi, bütün ölçüləri durbinin içindən oxuyurdu.

Döşəmənin çürüklüyü Qurbanova alətin ətrafında istədiyi kimi hərlənib, lazım olan uzaq obyekti tez tapmağa imkan vermirdi. O, bir əli ilə 16 metr yuxarıda bərkidilmiş başıkəsik şalbandan yapışıb, qalan bütün işləri o biri əli ilə görür, bədəninin yalnız qurşaqdan yuxarı hissəsini və başını tərpətməklə çürük taxtaların qırılmaq təhlükəsindən birtəhər qorunurdu.

İlqar ətraf çöllərin və uzaq kəndlərin bu yüksəklikdən görünən mənzərəsinə nəinki tamaşa edə bilmirdi, o, gözlərini dirədiyi jurnal səhifəsindən kənara, hətta cütləyib irəli, cadar-cadar olmuş taxtaların üstünə uzatdığı ayaqlarına belə baxmağa qorxurdu. Qorxu sanki qüllənin başından azacıq kənarda dayanıb gözləyir, meh şalbanları vahiməli bir cırıltı ilə ona tərəf əyəndə qəddar zərbəsini İlqarın sinəsinə elə vururdu ki, kəsilməkdə olan nəfəsi iti ox ağrısı ilə əmgəyində və dabanlarında əks-sədə verirdi. Növbəti həmlələrin birində "Aşir"in ətrafındakı yer öz şoran talaları, yulğun və yovşan kolları, ağappaq duzlu qaysaqları ilə birlikdə dalğalandı və haradansa uzaqlardan üzü qülləyə tərəf şütüyən, pəncərələrindən qəribə ağ rəngdə yumşaq işıq süzülən metro qatarı bakılı balasının üstüçadırlı "Qaz-51" maşınını öz küləyi ilə kənara tullayıb "Aşir"in yerə basdırılmış yoğun bünövrə şalbanlarına çırpıldı. İlqarın nəfəssiz qalmış qupquru boğazından çıxan qəfil səs hesabat əndişəsində çarpışan Qurbanovu əməlli-başlı diksindirdi. Bəlkə də "Aşir"in təpəsində çürük taxtaların sınaraq aşağı yuvarlaya biləcəyi İlqar həqiqətən yıxılsaydı, məhz həmin səsi çıxarardı: "Vaa-a-yayaa-aaaa!."

Qurbanov dönüb İlqarın üzünə baxanda onun rənginin ağarmış, alnını isə tərli gördü və bu ağarmış sifətə, tər puçurlanan alına, cütlənib irəli uzadılmış bir cüt ketli ayağa baxıb həyəcanlandı.

- Olmaya, qorxursan, ə?! - İlqara dedi. İçi qorxu ilə dolu səs elə bil çox uzaqdan gəldi, İlqara çatan da sözlərin mənası yox, məhz o qorxunun gizli cingiltisi oldu. Sonra səs kəsildi, yenidən səslənəndə pərçimi bərkidilmiş alət mexanizmi kimi ritmini tapdı və onun içindən çıxan cansız əl nəsə bir nasaz sızıltının müşayiətilə İlqardan tələb etdi: - Ver görüm jurnalı bura...

Qurbanov jurnala diqqətlə baxıb ona qaytarandan sonra İlqar çox təəccübləndi ki, bayaqdan bəri deyilən bucaq dərəcələrini səhv yazmayıb. O yazdığı dərəcələri yaddaşında axtardı, amma jurnaldakılarla tutuşdurmaq üçün birini də xatırlaya bilmədi. Bir anlığa o harada olduğunu, qarşısındakı adamla onu nəyin bağladığını, bura nə üçün gəldiyini anlamaqda çətinlik çəkdi. Qatar isə öz süd işıqlı pəncərələri ilə az qala "Aşir"in yarı hündürlüyündə dalğalanmış çölün yulğunu, qamışı içində bütün aydınlığı ilə dura-dura sanki nəsə vacib bir şey demək istəyirdi, amma İlqarın onu dinləməyə, demək istədiklərini xırdalayıb anlamağa sanki imkan tapmırdı, o bütün varlığı ilə bu işıqlı möcüzəni gözləri önündən kənarlaşdırmağa çalışırdı ki, Qurbanovun diktə elədiyi rəqəmləri dəqiq yaza bilsin. Amma qatar yerindən tərpənmək bilmirdi, elə israrlı dayanmışdı ki, sanki "Aşir" qarışıq bütün çölü, bütün Muğanı özünə yükləyib aparacaqdı. Nəhayət, başı torpağa girmiş bu tərpənməz qatarın belindən "Aşir" özü inək belindən sürüşüb düşən buğa peşmanlığı ilə srüşüb düşdü və qəflətən baş vermiş bu fırtınadan sonra onun şalbanlarının dağılıb ətrafa tökülməməsi İlqarı jurnala dəqiq yazdığı rəqəmlərdən də artıq heyrətləndirdi.

"Aşir" əməliyyatı yuxarıda bəlkə də bir saatdan artıq çəkmədi, amma o qüllənin qorxunc cırıltı ilə ləngərləməsindən doğan həyəcanlı anlar süd işıqlı qatarı ilə peşə imtahanının ən çətin məqamlarından biri kimi İlqarın yaddaşında həmişəlik qaldı. İllər keçdikcə İlqar onu unutmaq, evdə qalmış köhnə, lazımsız bir əşya kimi yaddaşından götürüb tullamaq istəsə də, bunu bacarmadı, nə vaxt bu barədə düşündüsə, ona elə gəldi ki, möhtəşəm qüllə hələ də çölün düzündə ən dəqiq oriyentir olaraq durmaqda davam edir və onun yaddaşdan silinməsi ilə dərhal uçulub dağıla bilər.

Geri qayıdanda kabinənin darısqallığında ürəyi sıxılacağından qorxan İlqar yuxarı, kuzova mindi. Ayaqlarını skameykanın üstünə uzatmaqla kürəyini bortа söykəyib huşlanmağa çalışdı ki, təəssüratlarının kəskinliyini bir qədər unutsun. Amma yolun nahamarlığı onun bu istəyinə mane oldu və günortadan xeyli keçmiş ekspedisiyanın həyətində maşından enəndə, üst-başını toz basmış İlqar sağ böyrünün yuxa yerində yumruq boyda zoqquldayan bir ağrını daha çox hiss elədi.

- Sən də gedib özünə sənət tapmısan da. - yəqin ki, yol boyu Qurbanovla söhbəti yenə alınmayan sürücü onun ağrıdan ikiqat olduğunu görəndə dedi və qoluna girib binaya, uşaqların yanına apardı.

* * *

Nəhayət, ağ qapı açıldı və açılan kimi İlqar çoxdan eşitmədiyi, daim istehsalat qayğıları ilə dolu mülayim səsindən Qurbanovu tanıdı. İçəridən çıxmış ortayaşlı kişi dəhlizdə hər kvadrat santimetri əzbər bilirmiş kimi, şkafların və skamyanın arasından akrobat çevikliyi ilə süzüb üstünə "Laboratoriya" yazılmış qapıya doğru uçdu. Çıxan başqa adamlara İlqar fikir vermədi, sanki diqqətini şöbə müdirindən yayındırmağa qorxdu ki, birdən Qurbanov onu tanımaz.

Qurbanov səliqəli kostyumda da çöl adamına oxşayırdı, əl-qolunu elə ehtiyatla tərpədirdi ki, elə bil təzə əyin-başını toz-torpaqdan qoruyurdu; sanki stol arxasından qalxan kimi kostyumu soyunacaq, yenidən yarımhərbi formasını geyinib həyətə düşəcək və yük maşınlarından birinə oturub çölə, icraçıların çəkdiyi xəritələrin dəqiqliyini yoxlamağa gedəcəkdi. Amma xırdaca, qara gözləri, sayıqlıqla oynayan diri baxışları qətiyyən dəyişməmişdi; baxdığı yerdə bütün qarayaylaqlılar kimi hər şeyi görürdü.

- Nə yaxşı ekspedisiyaya getmədin? - Qısa hal-əhvaldan sonra Qurbanov ondan soruşdu.

- Getmişdim, - o cavab verdi. - Dedilər, onlar indi əsasən dənizdə işləyirlər. Mən dəniz işini bilmirəm.

- Sən hələ şəhər işini də yaxşı bilmirsən, - Qurbanov qayğılı səslə, onun bilmədiklərini xeyli yumşaldaraq dedi.

O, baxışları ilə təsdiq elədi ki, doğrudur, heç şəhər işini də bilmir.

- Hələlik icraçılarnan işlə, fikir ver nəyi necə eləyirlər, sonra baxarıq...

Qurbanov telefona cavab verincə o gördü ki, pəncərəsindən metro stansiyası və palmalar görünən uzunsov, uca tavanlı otaqda üç stol var. Qurbanovun stolu qapıya yaxın, həm də o birilərdən böyükdür, üstünə yaşıl müşəmbə çəkilib, bortları və luzaları olsa, bilyard oynamağa da yarayar. Baş tərəfdə üz-üzə təqribən eyni yaşlı, eynəkli və ağbaş iki kişi oturub. Otağın küncləri, şkafın üstü və pəncərənin açılmayan tağının qarşısı vatman, millimetrovka, kalka rulonları ilə doludur.

Bir qədər keçmiş isə Qurbanov onu şəhər yaşıllaşdırma idarəsinin yataqxanasına müvəqqəti pasport qeydiyyatına da saldırdı. Amma əsas məsələ irəlidə dağ kimi durmaqda idi: biliklərini yeniləyib işi öyrənənəcən icraçıların yanında fəhlə işləməli idi.

Onu ilk olaraq İbrahimə caladılar. İbrahim enlikürək, qarınlı, amma qıvraq bir tatar idi, təqaüdçü olsa da, işləməyinə davam edirdi. İbrahimin şöbədə kiminlə nə danışdığı, tapşırığı necə aldığını nə görmək, nə eşitmək mümkündü. O, müdirin kabinetindən, o biri otaqdan kölgə kimi keçib, şəhər xəritəsindən çıxarışı "kinoteatrda" ona göstərdi, yoğun, ətli barmağı ilə Anaşkin küçəsinin ətrafında dairə cızaraq dedi ki, təxminən iki hektara yaxın, balaca bir ərazidi.

İbrahim yalnız öz konkret işinin və vəzifəsinin sahibi idi, sanki bu böyük şəhərdə həyat öz keşməkeşi, macəraları və sürətli ritmi ilə bir tərəfə, İbrahim isə əlli il əvvəl qədəm qoyduğu və hər qarışına gözüyumulu bələd olduğu yolla ayrı tərəfə getməkdə davam edirdi. Hər halda ilk vaxtlar İlqara o belə görünürdü və nəsə başqa cür görünmək üçün İbrahimin heç tükü də tərpənmirdi. Çoxdanışan, öyüd-nəsihət verən deyildi, hər hansı əməliyyatın incəliklərini xırdalayaraq özünü bilici kimi göstərməyi də yoxuydu. Əlbəttə, o görürdü ki, biliyin olub-olmamasına, dayaz və dərinliyinə baxmayaraq, böyük alim, məşhur mütəxəssis ömürləri tükənib gedir, amma beş barmağı kimi tanıdığı bu şəhərdə onun məşğul olduğu planalma bitib-tükənmək bilmir. Əksinə, gün-gündən daha çox ehtiyac duyulan bu iş daim öz ağuşuna İlqar kimi cavanların gəlişini tələb edir ki, xəritələr naturadakı yeniliklərə adekvat olsun.

İbrahim onunla ertəsi günə belə vədələşdi:

- Səhər saat 8-də dəmiryol vağzalında 4-cü platformanın o biri başında...

- Anaşkin küçəsi dəmiryolundan çox uzaqdı axı, - İlqar icraçının vağzala görüş təyin etməsini başa düşmədi.

- Hə, uzaqdı, - İbrahim soyuqqanlıqla təsdiq elədi. - Amma biz oradan başlayacağıq.

İlqar sual üzərində baş sındırmaqdan vaz keçdi. Əgər qoca kişi vağzaldan başlamaq istəyirsə, qoy başlasın, onun üçün nə fərqi var haradan başlamağın? O fəhlədir, vəssalam. Sabah tezdən hər şey bəlli olacaq. İlqar evə gedə-gedə fikirləşirdi ki, bu işi hansısa icraçının yanında fəhlə işləməklə öyrənmək çox çətindi. Çünki o, əsgərlikdən öncə də bir neçə ay fəhlə olmuşdu, amma texnikumdakı dərslərdən qazandığı nəzəri biliklərinə bu fəhləliklə, demək olar ki, heç nə əlavə eləyə bilməmişdi. O, əmin idi ki, bu işi yalnız müstəqil icraçı işləməklə öyrənmək olar. Və birdən İlqar dəhşətlə fikirləşdi ki, o, geodeziya elmindən heç nə bilmir, bildiyi, öyrəndiyi xırda-xuruşun da çoxunu bu iki ildə unudub.

Diplomuna görə əsgərlikdə İlqarı ən müasir raket divizionuna hesablayıcı götürmüşdülər. Bir ay mayorun əlinin altında işləyəndən sonra onu zabitlərin moduluna köçürdülər. İki ildə lokatorların sarımtıl monitorundan, arifmometrdən və loqarifma xətkeşindən savayı xəritə adına heç nə görmədi. Amma nəzəri oyunlarda hər gün neçə-neçə düşmən obyektini məhv etdi. Di gəl, hərbi biliklər bunlardan tamam fərqlidi. Orada onun hesablayaraq verdiyi hər koordinatın dəqiqliyi həmin andaca paralel daha iki səviyyədən dərhal yoxlanılır və səhv komanda icraya buraxılmırdı. Burada isə o təkdir, səhv etməmək üçün biliklər tam və dəqiq olmalıdır. Bəs indi o, biliklərini bərpa etmək üçün yenə illərlə icraçıların yanında fəhləmi işləyəcəkdi? İlqar fikirləşdi ki, bəlkə də Qurbanov işə götürməyi çək-çevirə salsaydı, başqa idarələrə üz tutub yenidən çöllərdə işləməyi seçərdi, çünki orada vaxtilə nələrisə öyrənmişdi, ancaq həmin anlarda Qurbanovun etimadı o qədər böyük və hərarətli görünürdü ki, İlqar onu ayaqlayıb keçə bilmədi.

Şəhərin qıraq məhəllələrindən birində, dağın başında kiçik ev idi, orada tanış uşaqlar kirayədə qalırdılar. İlqarı da bir təhər öz böyürlərinə pərçimləmişdilər. Biri tələbə, biri tikintidə krançı, biri polis... Başlarının da üstündə polisdən betər ev yiyəsi Kübra. Deyilənə görə evi polis tapmışdı, tezliklə evlənib arvadı ilə burada yaşayacağını Kübraya söz vermişdi, yoxsa kimiydi burada ailəsinin içinə dörd bığıburma kişini buraxan? Amma iş elə gətirmişdi ki, polisin nişanlısı başqasına qoşulub qaçmışdı və bu gənc ailə dramına görə Kübra ev söhbətində hələ ki, rəhmdillik göstərirdi. Səhər həyətdə tufan olmuşdu. Tələbə əlini yuyanda yaralı barmağına keçirdiyi rezini həyətdəki kranın böyrünə atıbmış. Kübra onu xəkəndazın üstünə alıb böyük cinayət əməlinin əşyayi-dəlili kimi gətirmədimi qapıya?! Qırışı yarıya qədər açıq sarımtıl rezin Kübranı havalandırmışdı.

- Ay sizin... (filan-filan-filan! Ay sizi... behman-behman!) Qalmışdınız küçədə yalvarırdınız ki, buraxım evə. Budu mənim yaxşılığım?! (Ay sizi filan-filan!..) Aparın bu kondomu atın belə qarayaylaqlı dədələrinizin, analarınızın qabağına! Mənim həyətimə niyə atırsınız?

Sual əslində çox ciddi idi: bu, prezervativ olsaydı belə, həyətin ortasındakı kranın yanına necə gedib çıxa bilərdi? Ora həm Kübranın, həm də qonşuların pəncərələrindən görünür: orada yalnız əl-üz, qab-qaşıq yumaq, uzaqbaşı, paltar suya çəkmək olar. Prezervativ oyuncaq deyil ki, kimsə onu əlində oynadanda ora salsın. Prezervativ aptekdə 2 qəpiyə satılan balaca rezin məmulat olsa da, burada çox ciddi şeydir. Sanki ölüm-dirim məsələsidir.

Bir azdan Kübraya güclə izah elədilər ki, bu heç də onun təsəvvür elədiyi, daha doğrusu, düzgün təsəvvür eləyə bilmədiyi şey deyil, sadəcə barmaq yarasını tozdan, sudan qorumaq üçün istifadə edilmiş adi rezindi.

Denən, "Kübra" olan bəndə zərrə qədər peşmançılıq hissi keçirdimi səhər-səhər acqarnına camaatın anasına, dədəsinə göndərdiyi söyüşlərə görə? Yox, canım, əksinə, söhbəti ustalıqla süzdürüb atdı fayda verəcək məsələyə: İlqarın burada qalıb-qalmayacağını dəqiqləşdirdi və kəsmətini kəsdi: ev kirayəsinə ayda 10 manat əlavə edilsin, gündüzlər qaxılıb evdə oturmasın, getsin işləsin, axşam da gəlsin başını qoysun yerə yatsın. Vəssalam. Bütün bunlar ona görə belə olmalıdı ki, Kübranın evində bu gün-sabah ərə gedəcək qız böyüyür. Kübra özü də ərsiz qadındı, amma beş kişiyə yetər qeyrəti, namusu var.

Polisınki isə sanki artıq namus-qeyrətdən keçmişdi. Əyri təbəssümü ilə boyunun ucalığından arvadın açıq qol-qıçını dümdüz baxışları ilə seyr edə-edə dedi:

- Bu hövsələynən axırı sən mənnik olassan!

Kübra bu dəfə başqa həvəslə dingildəyərək dolu bədənini əsdirdi, amma sözdə belə cavab verdi:

- Xoxx! Qorxdum ha sənnən! Allahın bir çıqqılıca ulduzu da yoxdu çiynində... Nəçənniyimə bax!

- Sən öləsən, basaram səni içəri, qalarsan qışqıra-qışqıra!

- Sən ölsən, beş dağıya səni sistemdən bayıra atdırram!

Bu yerdən sözlər bir səmtə, anladılan eyhamlar isə başqa səmtə getdi və bir neçə belə qatbaqat ricətdən sonra Kübra evində ərlik qız böyütdüyünə, ya da nəsə başqa şeyə görə sivişib aradan çıxdı.

Davamı gələn sayımızda